Debattinlägg

1. I SN (1974 s 654 f) framförde civilekonom Bror Olsson vissa kritiska synpunkter på länsskatterätterna. Ämnet har också debatterats i andra tidningar och tidskrifter. Generaldirektör Sten Walberg har i en bokanmälan i SN (1975 s 227 f) anknutit till dessa artiklar. I anledning härav har SN fått inlägg från professor Sven-Olof Lodin, kammarrättsråden Jan Sundin och Johan Widman och civilekonomen Bror Olsson. Av utrymmesskäl kan i detta nummer endast beredas plats för följande inlägg av Sven-Olof Lodin. Övriga inlägg måste tyvärr anstå till ett senare nummer.

Kommentar till en bokanmälan

Generaldirektören Sten Walberg går i "en utvidgad bokanmälan" rörande länsskatterättsprocessen till skarpt angrepp mot en uppsats i tillämpade studier i finansrätt, författad av en av mina elever, juris kandidaten Bernt Magnusson. Då jag apostroferas i artikeln som "mild examinator" må det tillåtas mig att komma med några kommentarer till vad Walberg anför.

Walbergs kritiska anmärkningar förvånar både till ton och innehåll, särskilt med hänsyn till att han ej läst den uppsats han kritiserar så hårt. Walberg har för sin kritik endast att bygga på kammarrättsrådet Jan Sundins (Svensk Skattetidning 1975, sid 59 f) korta referat av Magnussons uppsats där några av dennes slutsatser presenteras lösryckta ur sitt sammanhang.

Det väsentliga i Magnussons uppsats är inte hans slutsatser, som i vissa avseenden också enligt mitt förmenande är väl långtgående, utan det material han lägger fram. Magnussons resultat bygger huvudsakligen på en omfattande enkätundersökning men också på intervjuer vid flera länsskatterätter och studier av domsutformningen. Syftet med Magnussons arbete var att undersöka om förvaltningsrättsreformen inneburit förbättrade förutsättningar för skatterättsskipningen i första instans jämfört med tidigare förhållanden. Walberg anför själv träffande: "Meningen med en kollegial domstol är ju att samtliga ledamöter skall ta del i avgörandena och att dessa skall framgå ur diskussionen vid sessionerna." Magnussons undersökning visar otvivelaktigt att förutsättningarna härför dessvärre är små. Om detta går ut över det materiella resultatet är en annan fråga, som Magnusson ej hade till uppgift att besvara. En uppföljning av ändringsfrekvensen i kammarrätterna hade i och för sig varit värdefull. Det stora merarbete som skulle behövts för att relatera en sådan undersökning till de framkomna resultaten beträffande proceduren, vilket krävts för att göra undersökningen meningsfull i detta sammanhang, omöjliggjorde en sådan utvidgning.

Det är visserligen farligt att dra slutsatser av enskilda inslag i handlägg-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-13 15:37:47

ningsförfarandet. När en länsskatterätt, där man dels har anmärkningsvärt korta sammanträden, i medeltal 2 tim 15 min, dels ej tillämpar metoden med förhandsinläsning, i medeltal ändock avgörs ett mål var 45:e sekund, må det ändå tillåtas att man ifrågasätter, om domstolsledamöterna har möjligheter att bilda sig en självständig uppfattning om målen. Såsom handläggningen är utformad vid många länsskatterätter får man otvivelaktligen intrycket – Walberg får ursäkta uttrycket – att det i praktiken är på länsskatterättens kansli under överinseende av rättens ordförande som avgörandena i huvudsak träffas – och det var ändå inte riktigt meningen med förvaltningsrättsreformen. Walbergs antydan att Magnusson på något sätt skulle ha burit sig otillbörligt åt mot de länsskatterätter som villigt deltagit i enkätundersökningen måste med bestämdhet tillbakavisas.

I anledning av Walbergs hänvisning till länsrådet Waldemar Hermanssons artikel i ämnet i Skattenytt nr 1 (sid 56 f) kan det vara av intresse att framhålla att undersökningen också visar att handläggningsförfarandet vid länsskatterätten i Västmanlands län synes vara noggrannare än vid flertalet skatterätter – men till priset av stora balanser.

Vid diskussionen om länsskatterätternas arbete bör man har i minnet, att det inte bara är viktigt att rättvisa skipas. Nästan lika viktigt är att de skattskyldiga, som berörs, får intrycket att de fått en rättvis behandling – att man lyssnat till vad de anfört. Den obalans i domsutformningen, som förmodligen mest av praktiska skäl ofta förekommer, där vad TI men mera sällan den skattskyldige anfört kommer till uttryck, ger inte alltid det intrycket. Som handläggningen gestaltar sig vid flera länsskatterätter må det vara tillåtet att i vart fall ställa frågan om de skattskyldiga och fiscus processar på jämställd fot.

Även om Magnussons uppsats inte var utan svagheter behövdes ingen "mild examinator" för att ge hans uppsats ett högt betyg.

Sven-Olof Lodin

2. I anledning av Per Anclows anmälan av professor Göran Englunds lärobok **Beskattning av arv och gåva** i SN 1975 s 253 f har Englund tillställt redaktionen följande inlägg.

Några synpunkter på undervisning, tolkning och lagstiftning

Kammarrättsassessorn Per Anclow har i majnumret av Skattenytt haft vänligheten att anmäla andra upplagan av min lärobok "Beskattning av arv och gåva". I det stora hela är anmälan både välvillig och erkännsam. Den innehåller emellertid några principiella synpunkter på såväl universitetsundervisning som lagtolkning, vilka jag inte anser mig kunna lämna utan bemötande.

I sina kritiska reflexioner i anknytning till boken anför anmälaren, att det

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-13 15:37:47

viktigaste inte är att studenterna – av vilka en icke ringa del kommer att tjänstgöra vid ting – "lär sig olika knep och knåp för att nedbringa skatten" utan att det är lika väsentligt att de "får upp ögonen för problemen med skatteflykt m m". En anmärkning med liknande innebörd återfinnes i A:s anmälan av första upplagan. I detta sammanhang vill jag framhäva, att jag såsom akademisk lärare ser det som min uppgift att även undervisa om de ofullkomligheter, som finns i skattelagarna. Det bekymrar mig därvid lika lite att de studenter, som i framtiden skall tillvarataga de enskildas intressen, kan utnyttja sina kunskaper för att åstadkomma skattelindringar som att andra studenter, vilka en gång kommer att hamna i finansdepartementet, ges möjligheter att förbättra lagarna. Alla bör få ögonen öppna för problemen med vad Anclow något onyanserat kallar skatteflykt. Anmärkningen är således svår att förstå. För den händelse avsikten varit att efterlysa något moraliskt ställningstagande i frågan från min sida, är jag angelägen att framhålla att de juridiska fakulteterna inte är några annex till statsdepartementen. Vi förbehåller oss därför fortfarande rätten att se helt neutralt på partsförhållandet mellan den enskilde och fiscus. Det är min strävan att bibringa de blivande tingsnotarierna samma synsätt.

Anmälaren har i några sammanhang på ofullkomliga grunder kritiserat mina ställningstaganden i tolkningsfrågor. Beträffande bestämmelsen om billighetseftergift i 58 a) AGL deklarerar han, att lagrummet "inte tillkommit för att bota ofullkomligheter i arvsskattesystemet utan är avsett att fungera som ett sorts nådemedel för mer extrema fall". Distinktionen synes mig något oklar. Bristfälligheterna i lagen är nämligen ej sällan så extremt orimliga ur den skattskyldiges synvinkel, att "nådemedlet" skäligen bör komma till användning. Jag kan bara peka på en sådan sak som dubbelbeskattningen av periodiska intäkter, där arvsskatt kan uttagas med belopp, som dubbelt eller tredubbelt överstiger förmånens verkliga värde.

Anclow har deltagit i utarbetandet av de senaste ändringarna av arvs- och gåvoskattelagen. Hans kritik av mina ställningstaganden i anknytning till problemen i exemplen 10 och 12 i boken ger närmast det intrycket, att han i kraft av sitt uppdrag anser sig i efterhand kunna göra auktoritativa uttalanden i tolkningsfrågor. Detta är dock inte möjligt. Avgörande är i första hand vad som står i lagen. Av intresse är även vad som kan utläsas ur lagmotiven. Vad som därutöver är "tänkt" kan vi i rättskällesammanhang lämna därhän.

Ännu en tolkningssituation skall beröras. I min bok har jag pekat på den egendomligheten, att det i 23 § B AGL uttryckligen sägs, att icke börsnoterade aktier skall tagas upp till det pris, som kan påräknas vid försäljning, samtidigt som departementschefen uppmanat riksskatteverket att lämna värderingsanvisningar, som syftar till klar undervärdering. Säkerligen kommer de senare värdena att tillämpas i normalfallen. Men jag ställer frågan, vad som kommer att inträffa, om dödsboet kort efter dödsfallet skulle sälja aktierna

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-13 15:37:47

till kanske ett mångdubbelt högre pris än anvisningsvärdet. Jag uttalar tvekan huruvida den klara lagtexten eller om departementschefens uppmaning till lägre värdesättning skall gälla. Anclow anser denna tveksamhet obefogad, eftersom "en grundläggande tanke bakom 1974 års reform" har varit att "skapa jämställdhet mellan olika företagsformer i kapitalskattehänseende". Anvisningsvärdena skulle således alltid användas. Mot detta skulle jag vilja invända, att även om motiven oomtvistligt gått i motsatt riktning mot lagtexten, så hade tolkningssituationen varit oklar. Men nu föreligger ej ens några entydiga lagmotiv. De tidigare gällande bestämmelserna om eftergift i 29 § AGF förutsatte att aktieägarna behöll sina aktier efter dödsfallet. Enligt departementschefens uttalande (se prop. 98/1974 s. 60–61) synes grundtanken även bakom de nya värderingsreglerna vara att möjliggöra ett bibehållande av företag inom familjen. Tveksamheten i den påtalade försäljningssituationen synes med hänsyn till lagtextens formulering således fortfarande fullt berättigad.

Med det sagda vill jag inte på något sätt hävda, att 1974 års lagändringar varit någon dålig lagstiftarinsats. Med beaktande av tidspressen och andra arbetsvillkor vill jag i stället uttala min fulla erkänsla. Beklagligt är det emellertid att lagstiftningsarbetet nu i så stor omfattning sker utan sedvanligt utredningsarbete och remissbehandling (i förevarande fall åsyftas reglerna om arvsbeskattning av företagsförmögenhet). Det uppkommer med nödvändighet felaktigheter och brister som bland de skattskyldiga skapar osäkerhet och irritation och i olyckliga fall kan leda till ej endast privatekonomiska utan även beaktansvärda samhällsekonomiska förluster.

Göran Englund

3. Replik i anledning av redogörelsen för livsförsäkringsskattekommitténs betänkande.

I Skattenytt nr 5/1975 har generaldirektören Gösta Ekman i sin egenskap av ordförande för livförsäkringsskattekommittén (LSK) redogjort för innehållet i denna kommittés betänkande "Pensionsförsäkring" (SOU 1975: 21). Det finns tyvärr anledning för oss att här – liksom vid ett par tillfällen tidigare – göra ett tillrättaläggande på en punkt.

Ekman nämner att LSK:s majoritet ansett att de av denna majoritet föreslagna beloppsmässiga begränsningarna skall tillämpas retroaktivt från den 20 januari 1975, då LSK publicerade ett pressmeddelande med vissa huvudpunkter i sina förslag. I anslutning härtill skriver Ekman att "Det bör redan här understrykas att försäkringsbranschens företrädare i LSK i princip delar majoritetens uppfattning på denna punkt".

Som dessa försäkringsbranschens företrädare måste vi erinra mot denna

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-13 15:37:47

beskrivning. Det är just "i princip" vi inte delar denna majoritetens uppfattning om retroaktivitet och dessutom ett anticiperande av en kommande lagstiftning. Däremot ansåg vi oss ha ett ansvar inför försäkringstagare, försäkringsanställda och försäkringsgivare. Eftersom LSK:s majoritet fastnat för ett förslag innebärande mycket starka begränsningar även för försäkringar som nytecknades före betänkandets avgivande och då det skulle vara till skada om fortsatta rykten och lösa antaganden skulle styra handlandet under större delen av 1975, fann vi det nödvändigt att acceptera presskommunikéns publicering och att bidra till att informationen om denna slog igenom så starkt som möjligt. Endast ett sådant läge som det beskrivna kan rimligen göra att man föreslår efterlevnad av en lagstiftning som inte ens är slutgiltigt utformad i förslag.

Lars Lindwall *Richard Schönmeyr*

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-13 15:37:47